

RAAK-Pro Project
***Gezond Seksueel Gedrag in de
Residentiële Jeugdzorg: duurzaam
verbeteren van professioneel handelen:
Vlaggensysteem RJ***

**Nieuwsbrief
April - Mei 2015**

avans
hogeschool

accare
kinder- en jeugdpsychiatrie

MOVISIE
kennis en aanpak van
sociale vraagstukken

Rutgers

Kenniscentrum
seksualiteit

TNO innovation
for life

Het project Vlaggensysteem RJ

Het Vlaggensysteem RJ is een methode om seksueel gedrag van jongeren in de residentiële jeugdzorg te duiden, bespreekbaar te maken en er adequaat op te reageren. Het Project 'Gezond seksueel gedrag in de residentiële Jeugdzorg: duurzaam verbeteren van professioneel handelen' - korte naam: Vlaggensysteem Residentiële Jeugdzorg (RJ) - wil bijdragen aan een gezonde seksuele ontwikkeling van jongeren binnen de RJ, en wil seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik helpen voorkomen. Het project heeft twee doelen:

- De handelingsverlegenheid van professionals in de RJ met betrekking tot seksualiteit en seksueel gedrag van jongeren verminderen
- Kennis ontwikkelen over het succesvol implementeren van het Vlaggensysteem binnen de RJ en het Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs.

Het project is gestart in mei 2013 en duurt tot mei 2017. Avans Hogeschool, Movisie, Rutgers, TNO en Accare werken hierin samen. Het project wordt mede gefinancierd door Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek SIA en wordt uitgevoerd in samenwerking met professionals in de residentiële jeugdzorg. Via onze nieuwsbrief houden wij u op de hoogte van de ontwikkelingen in dit project.

Het Vlaggensysteem

Het Vlaggensysteem wordt in de praktijk al veel gebruikt. Sinds 2010 zijn bijna 2.000 professionals in allerlei sectoren getraind in het werken met het Vlaggensysteem.

De kern van het Vlaggensysteem RJ bestaat uit het interpreteren en het bespreekbaar maken van seksueel gedrag van jongeren in de residentiële jeugdzorg en het geven van een adequate pedagogische reactie op dat gedrag.

Het Vlaggensysteem RJ biedt **richtlijnen** voor het beoordelen van seksueel gedrag en voor het pedagogisch adequaat handelen, die aansluiten bij de doelgroepen en de context van de residentiële jeugdzorg.

Voor het duiden van het gedrag wordt gebruik gemaakt van **zes criteria** en een **normatieve lijst**. De normatieve lijst is een tabel waarin voorbeelden van seksuele activiteiten en gedragingen per leeftijdscategorie (nul tot achttien jaar)

staan beschreven. **Vier vlaggen** geven aan dat er een continuüm is van acceptabel seksueel gedrag, naar licht tot zeer ernstig grensoverschrijdend seksueel gedrag. Aan de vlaggen wordt een pedagogische reactie gekoppeld.

Tekeningen en **casuïstiek** helpen professionele opvoeders bij het beoordelen en bespreekbaar maken van seksueel gedrag en een **training** Vlaggensysteem RJ bereidt professionals voor op het gebruik van het Vlaggensysteem RJ. Daarnaast is een aantal

werkvormen ontwikkeld die professionals kunnen inzetten in hun werk met jongeren.

Deelprojecten

De projectstructuur kent vier deelprojecten. Experts van Movisie en Rutgers zijn verantwoordelijk voor **de doorontwikkeling** van het huidige Vlaggensysteem naar het Vlaggensysteem RJ, een versie die aansluit bij de institutionele context van de residentiële jeugdzorg en bij de doelgroep jongeren in de puberteit en adolescentie (12 – 18 jaar). De eerste versie van het Vlaggensysteem RJ wordt in een aantal instellingen als pilotversie geïmplementeerd en in het deelproject **onderzoek** door onderzoekers van TNO en Rutgers onderzocht op implementeerbaarheid, bruikbaarheid en doelmatigheid. De resultaten uit het onderzoek worden gebruikt voor de ontwikkeling van een definitieve versie van het Vlaggensysteem RJ.

Binnen het deelproject **onderwijs** wordt door professionals van Avans Hogeschool, Movisie en Rutgers gewerkt aan het inbedden van de kennis over seksueel gedrag van jongeren in de RJ en over het Vlaggensysteem RJ in de curricula van het Hoger Sociaal Agogisch onderwijs. Om alle opgedane ervaringen en kennis toegankelijk te maken voor een breder publiek wordt door alle projectpartners gewerkt aan **kennisdisseminatie** via symposia, lezingen, gastcolleges en publicaties.

In alle deelprojecten wordt in een **co-creatief proces** meegewerkt en meegedacht door de andere projectpartners. Daarnaast wordt samenwerking gezocht met andere lopende projecten.

Doorontwikkeling

Op dit moment is de doorontwikkeling in volle gang. Aangezien de proefimple-

mentatie na de zomer start, wordt nu hard gewerkt aan de pilotversie.

Theoretisch vooronderzoek

In het kader van de doorontwikkeling is in het afgelopen jaar een **literatuurstudie** uitgevoerd die in beeld gebracht heeft, in welke mate seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jongeren in de RJ voorkomt, wat risicofactoren zijn voor het meemaken en plegen van seksueel grensoverschrijdend gedrag bij jongeren in de RJ, wat bekend is over het handelen van professionals inzake seksueel gedrag van jongeren, en welke factoren hun handelen (of het achterwege laten daarvan) beïnvloeden. Op basis van deze literatuurstudie en theoretische modellen voor gedragsverandering bij professionals en het model van Fleuren (2004) voor effectieve implementatie van methodieken, is een theoretisch onderbouwd **interventiemodel** voor het Vlaggensysteem RJ ontwikkeld.

Train de Trainer

In het denken over het Vlaggensysteem heeft binnen het Projectteam een omslag plaatsgevonden, omdat steeds duidelijker werd, dat het Vlaggensysteem zich niet in de eerste plaats richt op jongeren, maar een methodiek is voor adequaat handelen van professionals – waarvan uiteindelijk de jongeren weer profiteren.

De interventiedoelen van het Vlaggensysteem RJ zijn daarom primair op de professionals gericht, met subdoelen voor jongeren. Met behulp van de methode “intervention mapping” is in een **doelenmatrix** op een systematische manier uitgewerkt, welke gedragsdoelen en determinanten van gedrag (houding/kennis/vaardigheid etc.) in de training Vlaggensysteem RJ voor professionals centraal moeten staan.

Empirisch vooronderzoek

De materialen (tekeningen, criteria voor beoordeling, normatieve lijst) zijn in verschillende **klankbordgroepen** aan een grondig empirisch vooronderzoek onder-

worpen. Hierbij is een groot aantal professionals uit het werkveld betrokken geweest. De resultaten daarvan hebben duidelijk gemaakt dat de tekeningen moeten worden herzien en uitgebreid, om aan te sluiten bij de situaties die jongeren in de RJ meemaken. Handelingsrichtlijnen voor professionals moeten verder aangescherpt worden, omdat er rekening moet worden gehouden met de soms ernstige problematiek van jongeren. De komende maanden wordt er nog veel werk verzet.

Onderzoek

In dit deelproject wordt onderzocht hoe en waarom het Vlaggensysteem RJ (wel of niet) werkt in deze specifieke context, met verschillende doelgroepen. De resultaten worden gebruikt voor de bijstelling van het Vlaggensysteem RJ naar een definitieve versie. Er gaat onderzocht worden hoe het Vlaggensysteem RJ wordt geïmplementeerd, en in hoeverre daarbij de richtlijnen voor implementatie gevolgd (kunnen) worden. Er wordt onderzocht in hoeverre de gebruikers tevreden zijn met het Vlaggensysteem RJ, knelpunten in het werken met het Vlaggensysteem en verbeteruggesties worden geïnventariseerd. Door middel van een voor- en nameting wordt gemeten in hoeverre de groepsleiders en andere betrokken professionals na afloop beter in staat zijn seksueel gedrag te signaleren, juist te beoordelen, bespreekbaar te maken en pedagogisch adequaat te reageren. Het onderzoek wordt uitgevoerd onder groepsleiders, gedragsdeskundigen, behandelcoördinatoren en managers.

De voorbereidingen voor het onderzoek zijn in januari gestart. Op dit moment is de **werving** van instellingen voor het onderzoek gaande en wordt op basis van het interventiemodel en de bijstelling van de materialen gewerkt aan het ontwikkelen van de **onderzoeksinstrumenten**

(vragenlijsten, interviews, registratielijsten) en een **onderzoeksprotocol**. Instellingen die meedoen aan het onderzoek stellen een Interne Projectleider aan die de proefimplementatie van het Vlaggensysteem RJ binnen de instelling ter hand neemt en het aanspreekpunt is voor de onderzoekers. Daarnaast (maar dat kan ook dezelfde persoon zijn) volgen twee professionals de Train de Trainer cursus bij Movisie en trainen vervolgens weer hun eigen collega's.

De komende maanden vinden in het kader van het onderzoek naar de proefimplementatie de volgende activiteiten plaats:

- Een instructiebijeenkomst voor interne projectleiders, die de implementatie binnen de eigen organisatie gaan trekken.
- Training Vlaggensysteem RJ vanaf september 2015 voor maximaal 2 professionals per organisatie. Dit zijn de interne trainer(s).
- Intern projectleider maakt een implementatieplan voor zijn/haar eigen organisatie.
- Interne trainers trainen vervolgens professionals binnen de eigen organisatie (groepsleiding, gedragswetenschapper, manager).

Onderwijs

Binnen het deelproject onderwijs staat de vraag centraal, hoe docenten binnen het HSAO (Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs) ervoor kunnen zorgen dat de aankomende beroepsprofessionals voldoende toegerust worden, om seksueel gedrag bespreekbaar te kunnen maken; binnen de jeugdzorg, maar ook in andere werkvelden. Seksualiteit is immers een van de levensdomeinen waarop het werk van de sociaal werker betrekking kan hebben. Uiteraard moeten docenten zelf dan ook over voldoende competenties

beschikken. Zes afstudeerders bij het project Vlaggensysteem RJ doen nu onderzoek naar de volgende vragen:

Hoe ervaren derdejaarsstudenten van de sociaal agogische opleidingen het praten over seksualiteit met zowel jongeren als professionals tijdens hun stage? Hoe kijken vierdejaarsstudenten naar het onderwijs, is er voldoende aandacht besteed aan seksualiteit en het opleiding? En welke competenties moeten docenten hebben om hiermee in het onderwijs aan de slag te kunnen?

Tijdens een lunchlezing op 21 mei hebben zij de resultaten van hun onderzoek gepresenteerd. Hun rapporten zullen binnenkort via de website beschikbaar komen.

Binnen het HSAO gaat er het nodige veranderen de komende jaren. Het adviesrapport "[Meer van Waarde](#)" zal daarbij leidend zijn. Daarin wordt uitgegaan van drie uitstrooprofielen, waarvan er een "Sociaal werk in het brede jeugd domein" is. Voor ons zaak, om in te spelen op deze ontwikkelingen en te zorgen dat het onderwerp seksualiteit en het Vlaggensysteem RJ in toekomstige onderwijscurricula stevig opgenomen en geborgd wordt. Wij gaan daarin samen optrekken met een ander landelijk project voor het beroepsonderwijs van Movisie, Rutgers, NJI en Augeo, gericht op het bredere thema van [Geweld in Afhankelijkheidsrelaties \(GIA\)](#).

Het docentennetwerk van het Vlaggensysteem RJ kan daarin actief participeren.

Kennisdisseminatie

Het Project Vlaggensysteem RJ wil kennis, die in het kader van het project wordt verzameld en ontwikkeld, toegankelijk maken voor het werkveld, het onderwijs en een breder publiek. Dit gebeurt op verschillende manieren. Bijvoorbeeld via de [website](#), via publicaties, tijdens rondetafelgesprekken, en op symposia. Tijdens

het afgelopen [symposium op 6 februari](#) jl. is er veel geleerd en uitgewisseld, en hebben docenten en professionals uit het werkveld een actieve bijdrage aan de doorontwikkeling van het Vlaggensysteem RJ geleverd. De presentaties en een verslag van dit symposium zijn beschikbaar via de website.

www.gezondseksueelgedragRJ.nl

Een wetenschappelijke publicatie naar aanleiding van het literatuuronderzoek (zie doorontwikkeling) is in voorbereiding.

Ook studenten zijn een belangrijke doelgroep voor het delen van kennis: zij namen actief deel aan symposia, gastlessen en trainingen over het Vlaggensysteem.

Colofon

Nieuwsbrief Vlaggensysteem RJ, April-Mei 2015.

Deze nieuwsbrief is een uitgave van: Raak-Pro Project 'Gezond seksueel gedrag in de residentiële jeugdzorg': Vlaggensysteem RJ.

Avans Hogeschool, Movisie, Rutgers, TNO, Accare.

Projectleider: Mechtild Höing

Contactpersoon:

Carina Klerx, management assistente
VlaggensysteemRJ.ev.avb@avans.nl

Tel.: (0)88 525 68 51

Postbus 90.116 | 4800 RA Breda

Dit project wordt mede mogelijk gemaakt door Nationaal Regieorgaan Praktijkgericht Onderzoek

